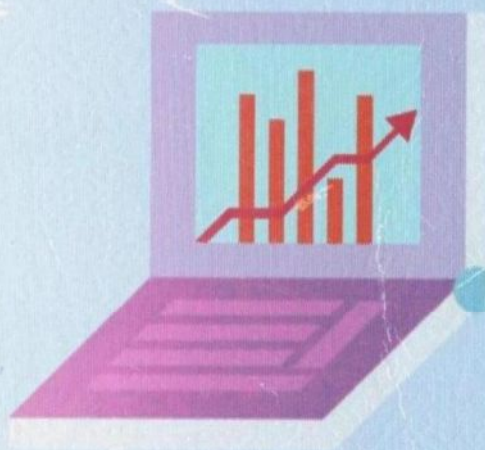

R.Sh.Tlewbergenov

AWIL XOJALIG'I EKONOMİKASI

(metodikaliq qollanba)

«Qaraqalpaqstan» – 2010j.

**O'ZBEKSTAN RESPUBLİKASI JOQARI HA'M ORTA
ARNAWLI BİLİMLENDİRİW MİNİSTRLİĞİ**

**O'ZBEKSTAN RESPUBLİKASI AWIL HA'M SUW
XOJALIGI MİNİSTRLİĞİ**

**TASHKENT MA'MLEKETLIK AGRAR UNİVERSİTETI
NO'KIS FİLİALI**

R.Sh.Tlewbergenov

«AWIL XOJALIGI EKONOMİKASI»

*pa'ninen seminar,a'meliy ha'm kurs jumislarin orinlaw ushin
metodikaliq qollanba*

Qaraqalpaqstan -2010 jil

Tlewbergenov R.Sh. - «Awıl xojalıg'ı ekonomikasi»
No'kis, Qaraqalpaqstan baspası, 32- bet.

Metodikalıq qollanba «Awıl xojalıg'ı ekonomikasi» pa'ni boyınsha bilim alıp atırǵ'an studentlerge mo'lisherlengen bolıp,awıl xojalıg'ı subektlerinin' ekonomikalıq ko'rsetkishleri,olardı esaplaw jolları, ekonomikalıq analizlewdi o'z ishine qamrap aladı. Metodikalıq qollanba bakalavr,magistr,aspirantlar ha'm oqırwshılar ushin ja'rdem retinde islep shıǵ'ılǵ'an.

Metodikalıq qollanba: «Ekonomika ha'm awıl xojalıg'ın basqarw» kafedrasının' qararı (№5 sanlı bayanlama 2009-jıl), Tashkent ma'mleketlik agrar universiteti No'kis filialının' 2010-jıl, yanvar ayının' 28-sa'nesindegi oqırw-metodikalıq ken'esinde tastıyıqlandı ha'm baspadan shıǵ'arıwǵ'a ruxsat etildi (№ 6 sanlı bayanlama, 2010-jıl)

Pikir bildiriwshiler: Q.İsmaylov - QMU «Biznesti basqarw» kafedrası baslıǵ'ı,
ekonomika ilimlerinin' kandidatı,
dotsent.

A.Turebekov-NMPI «Ekonomika ha'm sotsiallıq
menedjment» kafedrası dotsenti,
ekonomika ilimlerinin' kandidatı

I S B N -978-9943-346-08-6
«Qaraqalpaqstan»-2010

Kirisiw

Metodikalıq qollanba kurs boyınsha oqıw da'stu'rinde ko'rsetilgen barlıq temalardı o'z ishine qamtıydı.«Awıl xojalıg'ı ekonomikasi» pa'ni awıl xojalıg'ında erkin bazar qatnasıqları formalarınin' teoriyalıq,metodikalıq ha'mde a'meliy tiykarların,tarawda alıp barlıp atırǵan sho'lkemlestiriwshilik ha'm ekonomikalıq reformalardıń mazmunın ha'm na'tiyjesin Respublika Prezidenti İ.Karimov miynetlerinde ha'm a'meliyattag'ı normativ hu'jjetlerge tiykarlang'an halda u'yrenedi.Awıl xojalıg'ında bar bolg'an materiallıq-texnika ha'm miynet resurslarınan paydalanıwdın' ha'zirgi jag'dayı,ka'rxanalar,tarawlardıń rawajlanıwı,ekonomikalıq na'tiyjeliligi ilimiy jaqtan tiykarlang'an halda analiz qılınıp,keleshekte olardıń na'tiyjeliliginin' joqanlawın ta'miynlewshi sebepleri,jolları tolıq ko'rsetiledi.

Studentler «Awıl xojalıg'ı ekonomikasi»pa'ninen seminar ha'm a'meliy sabaqlarda teoriyalıq bilimlerin elede teren'lestirip baradı. Seminar sabaqları studentler ushın «Awıl xojalıg'ı ekonomikasi» pa'nin tolıq o'zlestiriwde u'iken a'hmiyetke iye.A'meliy sabaqlarında studentler temalardag'ı tiykarǵı ekonomikalıq ko'rsetkishlerdi esaplaw jolların,ekonomikalıq analiz qılıw ha'm olar tiykarında juwmaq shıǵarıwdı u'yrenedi.Tiykarǵı ekonomikalıq ko'rsetkishlerdi esaplawda baslang'ısh mag'lıwmatlardı alıw ushın awıl xojalıg'ı ka'rxanalarınin' jılıq esabatlarınan paydalanıladı.

Ha'r bir student a'meliyat sabag'ında berilgen wazıypanı tolıq orınlawı,juwmaq jazıwı kerek.Student bolajaq qa'nige sıpatında ekonomikalıq ko'rsetkishlerdi analizlep biliwi sha'rt. Ulıwma seminar,a'meliy, kurs jumıslarınin' tolıq orınlanıwı kafedra oqıtırshıları ta'repinen qadag'alanadı.

Seminar jumislarinin' rejesi

1-Tema: Awil xojalig'ı ekonomikasi pa'ninin' predmeti, analiz usillari ha'm waziypalari.

Reje:

1. Awil xojalig'ı ekonomikanin' tiykarg'ı tarawı sıpatında.
2. Awil xojalig'ı o'ndirisinin' o'zine ta'n o'zgesheliklari.
3. Awil xojalig'ı ekonomikasi pa'ninin' predmeti ha'm waziypalari.
4. Pa'nnin' analizlew usillari.

Paydalanilatug'in a'debiyatlar dizimi:

1. I. Karimov «Dehqonshilik taraqqieti-faravonlik manbai» Toshkent, «Uzbekiston» 1998 yil.
2. O'zbekstan Respublikasi Prezidenti I. Karimovtin' «Awil xojalig'ında reformalardi teren'lestiriwdin' en' a'hmiyetli bag'darlari haqqında»g'ı 2003-jil 24 mart, 3326 sanlı pa'rmani.
3. N. Tuxliev «O'zbekstan Respublikasının' ekonomikasi» Toshkent «Unikom-C» 1998 jil.
4. A. Ismoylov., A. Murtazaev «Qishloq xwjaligi iqtisodieti» Toshkent 2003 yil.
5. A.A. Abduganiev., A.A. Abduganiev «Қишлоқ хўжалиғи иқтисодиёти» «Uzbekiston chuvshilar uyushmasi» Toshkent 2004 yil.
6. Sh. Tlewbergenov., R. Sh. Tlewbergenov «Agroekonomika ha'm agrobiznes tiykarlari» No'kis 1998 jil.
7. V.A. Dobrinin «Ekonomika selskogo xozyaystva» Moskva 1993 r.

2-Tema: Bazar qatnasqlari jag'dayında awil xojalig'in rawajlandiriw tiykarlari.

Reje:

1. Mu'lkshilik tu'sinigi, onin' bazar ekonomikasi jag'dayındag'ı a'hmiyeti ha'm ornı.
2. Mu'lkshilik tu'rleri ha'm olardin' ekonomikalıq tiykarlari.
3. Xojalıq ju'rgiziw formalari, awil xojalig'inin' sotsiallıq-ekonomikalıq du'zilisi.
4. Awil xojalig'in rawajlandırıwdin' aldag'ı waziypalari.

Paydalanilatug'in a'debiyatlar dizimi:

1. I. Karimov «Qishloq xwjaligi taraqqieti twxin haet manbai» Toshkent, «Uzbekiston» 1998 yil.
2. O'zbekstan Respublikasi awil ha'm suw xojalig'ı ministrliginin' materiallari: Awil xojalig'ında ma'mleketlik emes mu'lk, isbilermenliktin' payda bolıwı ha'm olardin' formalarg'a bo'liniw basqishlari. 2002-jil.
3. N. Twxliev «O'zbekstan Respublikasının' ekonomikasi» Toshkent «Unikom-S» 1998 jil.
4. Fermer xwjaliklari twg'risidagi qonun. «Mehnat», Toshkent -2004 yil.

5. Sh.Tlewbergenov., R.Sh.Tlewbergenov «Agroekonomika ha'm agrobiznes tiykarlari» No'kis 1998 jil.
- 6.A.A.Abdug'aniev., A.A.Abdug'aniev «Qishloq xwjaligi iqtisodieti» «Uzbekiston ezuvshilar uyushmasi» Toshkent 2004 yil.
- 7 A.İsmoylov.,A.Murtazaev «Qishloq xwjaligi iqtisodieti»Toshkent 2003 yil.
8. R.Sh.Tlewbergenov «Fermershilik o'ndirisinin' resurslari ha'm rawajlanirw kontseptsiyasi» No'kis-2005 jil.

3-Tema: Awil xojalig'inin' jer fondi ha'm onnan paydalanirwdin' na'tiyjeliligin joqarlatirw faktorlari.

Reje:

1. Bazar qatnasıqları jag'dayında awil xojalig'inin' na'tiyjeliligin joqarlatirwda jerdin' tiykarg'ı qural sıpatında tutqan ornı.
2. Jerden paydalanirwdin' ekonomikalıq tiykarlari.
3. Jerden paydalanirwdin' na'tiyjeliligin joqarlatirw jollari.
4. Jerlerdi sıpat jag'ınan bahalaw ha'm jer kadastrı.

Paydalanılatug'in a'debiyatlar dizimi:

- 1.İ.Karimov «Dehqonshilik taraqqieti-faravonlik manbai»Toshkent, «Uzbekiston»1998 jil.
- 2.O'zbekstan Respublikasının' Prezidenti İ.Karimovtin' «2004-2006 jillarda fermer xojalıqların rawajlandirirw kontseptsiyasi haqqında»g'ı 2003 jil g'w oktyabr, 3342 sanlı pa'rmani.
- 3.F.Q.Qayumov «Bazar ekonomikasına o'tirw da'wirinde ASK na'tiyjeliligi» Poligran -1992 jil.
- 4.Awil xojalig'ında reformalardı teren'lestirirwge tiyisli qarar ha'm normativ hu'jjetler toplami. Tashkent «Sharq» 1998 jil.
5. Sh.Tlewbergenov. «Awil xojalig'in jedellestirirw» No'kis 1991 jil.
6. A.İsmoylov.,A.Murtazaev «Qishloq xwjaligi iqtisodieti»Toshkent 2003 yil.
7. A.A.Abdug'aniev., A.A.Abdug'aniev «Qishloq xwjaligi iqtisodieti» «Uzbekiston ezuvshilar uyushmasi» Toshkent 2004 yil.

4-Tema: Awil xojalig'ında miynet resurslari, miynet o'nimdarlig'ı ha'm onı joqarlatirw faktorlari.

Reje:

1. Miynet resurslarının' quramı ha'm onnan paydalanirw.
2. Miynet resurslarınan paydalanirwdin' ma'wsimliligi,onin' ko'rsetkishleri ha'm faktorlari.
3. Miynet resurslarınan paydalanirw na'tiyjeliligi.Miynet o'nimdarlig'ı ha'm onin' ko'rsetkishleri.
4. Miynet o'nimdarlig'in joqarlatirw rezervleri ha'm faktorlari.

Paydalanılatug'in a'debiyatlar dizimi:

1. I. Karimov «Dehqonshilik taraqqiati-faravonlik manbai» Toshkent, «Uzbekiston» 1998 yil.
2. E. Mustafoev «Oq yul senga, fermerlik» Toshkent- 2001 yil.
3. O'zbekiston Respublikasining Prezidenti I. Karimovning «2004-2006 jillarda fermer xojaliklarini rivojlantirish kontsepsiyasi haqqida»g'i 2003 jil 27 oktyabr, 3342 sonli qarori.
4. A. Ismoylov, A. Murtazaev «Qishloq xojaligi iqtisodiyati» Toshkent 2003 yil.
5. A. A. Abdug'aniev, A. A. Abdug'aniev «Qishloq xojaligi iqtisodiyati» «Uzbekiston e'zuvchilar uyushmasi» Toshkent 2004 yil.
6. Sh. Tlewbergenov, R. Sh. Tlewbergenov «Agroekonomika ha'm agrobiznes tiykarlari» No'kis 1998 jil.

5-Tema: Avil xojalig'ini intensivlestirishdin' ekonomikalik tiykarlari.

Reja:

1. O'ndirishi ekstensiv ha'm intensiv rivojlantirish formalari ha'm olarining mazmuni.
2. O'ndirishi intensivlestirishdin' tiykarig'i faktorlari.
3. O'ndirishning intensiv rivojlanish darajasining ko'rsatkichlari.

Paydalaniladigan adabiyotlar ro'yxati:

1. I. Karimov «Dehqonshilik taraqqiati-faravonlik manbai» Toshkent, «Uzbekiston» 1998 yil.
2. O'zbekiston Respublikasi Prezidenti I. Karimovning «Avil xojalig'ida reformalarni tushirishdin' eng muhimiyatli masalalari haqqida»g'i 2003-jil 24 mart, 3326 sonli qarori.
3. E. T. Shayxov «Bozor iqtisodiyati va Uzbekiston qishloq xojaligining istiqbolli» Toshkent -«Mehnat» 1994 yil.
4. Berkli Xill «Iqtisodiyatga kirish» Toshkent «Mehnat» 1998 yil.
5. Sh. Tlewbergenov, «Avil xojalig'ini jaddestirish» No'kis 1991 jil.
6. A. A. Abdug'aniev, A. A. Abdug'aniev «Qishloq xojaligi iqtisodiyati» «Uzbekiston e'zuvchilar uyushmasi» Toshkent 2004 yil.
7. Sh. Tlewbergenov, R. Sh. Tlewbergenov «Agroekonomika ha'm agrobiznes tiykarlari» No'kis 1998 jil.

6-Tema: Avil xojalig'ining o'ndirishi ha'm sotsialik infrastrukturasini

Reja:

1. Avil xojalig'ida infrastrukturaning mazmuni ha'm vazifalari.
2. Avil xojalig'ining o'ndirish infrastrukturasi ha'm uning ekonomikalik mazmuni.
3. Sotsialik infrastruktura ha'm uning ekonomikalik a'hamiyati.

Paydalaniladug'in a'debiyatlar dizimi:

1. I.Karimov «Qishloq xwjaligi taraqqiati twkin haet manbai» Toshkent, «Uzbekiston» 1998 yil.
2. A.Ismoylov., A.Murtazaev «Qishloq xwjaligi iqtisodieti» Toshkent 2003 yil.
3. A.A.Abdug'aniev., A.A.Abdug'aniev «Qishloq xwjaligi iqtisodieti» «Uzbekiston ezuvshilar uyushmasi» Toshkent 2004 yil.
4. Sh.Tlewbergenov., R.Sh.Tlewbergenov «Agroekonomika ha'm agrobiznes tiykarlari» No'kis 1998 jil.
5. E.T.Shayxov «Bozor iqtisodieti va Uzbekiston qishloq xwjaligining istiqboli» Toshkent -«Mehnat» 1994 yil.

7-Tema: Awil xojalig'i o'ndirisinin' ekonomikalq na'tiyjeliligi ha'm onı asirw jollari.

Reje:

1. O'ndiris na'tiyjeliligi tu'sinigi ha'm onın' mazmuni.
2. O'ndiristin' ekonomikalq na'tiyjelilik ko'rsetkishleri.
3. Awil xojalig'i o'ndirisinin' rentabelligi ha'm payda normasi.
4. Bazar ekonomikasina o'tiw jag'dayında ekonomikalq na'tiyjelilikti asirw jollari.

Paydalaniladug'in a'debiyatlar dizimi:

1. A.Razzaqov «Rawajlang'an ma'mleketler ekonomikasınin' analizi» Tashkent-«Unikom-S» 2001 jil.
2. E.T.Shayxov «Bozor iqtisodieti va Wzbekiston qishloq xwjaligining istiqboli» Toshkent -«Mehnat» 1994 yil.
3. O'zbekstan Respublikasınin' Prezidenti I.Karimovtin' «2004-2006 jildarda fermer xojalqlarin rawajlandırıw kontseptsiyasi haqqında»g'ı 2003 jil 27 oktyabr, 3342 sanlı pa'rmanı.
4. Berkli Xill «İqtisodietga kirish» Toshkent «Mehnat» 1998 yil.
5. Sh.Tlewbergenov., R.Sh.Tlewbergenov «Agroekonomika ha'm agrobiznes tiykarlari» No'kis 1998 jil.
6. A.A.Abdug'aniev., A.A.Abdug'aniev «Qishloq xwjaligi iqtisodieti» «Uzbekiston ezuvshilar uyushmasi» Toshkent 2004 yil.

8-Tema: Sotsialhq o'ndiris qa'rejetleri ha'm o'nimnin' o'zine tu'ser bahasi.

Reje:

1. O'ndiris qa'rejetleri ha'm o'nimnin' o'zine tu'ser bahasi tu'sinigi.
2. Qa'rejetlerdin' sostav bo'legi ha'm olardi gruppalam.
3. O'nimnin' o'zine tu'ser bahasin esaplawdin' metodikalq tiykari.
4. O'nimnin' o'zine tu'ser bahasin arzanlatırw, pa'seytiw faktorlari.

Paydalaniladug'ın a'debiyatlar dizimi:

1. I.Karimov «Barqaror taraqqietga erishish-ustuvor vazifa» Toshkent- «Uzbekiston» 1999 jil.
2. O'zbekstan Respublikasi Prezidenti I.Karimovtin' «Avil xojalig'ında reformalardi teren'lestiriwdin' en' a'hmiyetli bag'darlari haqqında»g'ı 2003-jil 24 mart, 3326 sanli pa'rmani.
3. O'zbekstan Respublikasının' Prezidenti I.Karimovtin' «2004-2006 jillarda fermer xojalıqların rawajlandırıw kontseptsiyası haqqında»g'ı 2003 jil 27 oktyabr, 3342 sanli pa'rmani.
4. A.Ismoylov.,A.Murtazaev «Qishloq xwjaligi iqtisodieti» Toshkent- 2003 yil.
5. Sh.Tlewbergenov.,R.Sh.Tlewbergenov «Agroekonomika ha'm agrobiznes tiykarları» No'kis 1998 jil.
6. E.T.Shayxov «Bozor iqtisodieti va Uzbekiston qishloq xwjaligining istiqboli» Toshkent -«Mehnat» 1994 yil.

9-Tema:Xojalıqtı ju'rgiziwdin' bazar mexanizmi elementleri.

Reje:

1. Bazar mexanizminin' mazmunı ha'm olardin' elementleri.
2. Talap ha'm usınıs,olardin' o'zgeriwshen'ligi.
3. Baha,onın' wazıypaları ha'm tu'rleri.
4. Ba'seke ha'm onın' formaları.

Paydalaniladug'ın a'debiyatlar dizimi:

1. I.Karimov «Qishloq xwjaligi taraqqieti twkin haet manbai»Toshkent, «Uzbekiston»1998 yil.
2. A.Eshmuxammedov «Bazar qatnasıqları jag'dayında milliy ekonomikanın' rawajlanıwı» Toshkent «Mehnat» 1996-jil.
3. A.Ismoylov.,A.Murtazaev «Qishloq xwjaligi iqtisodieti» Toshkent- 2003 yil.
4. A.A.Abdug'aniev., A.A.Abdug'aniev «Qishloq xwjaligi iqtisodieti» «Uzbekiston ezuvshilar uyushması» Toshkent 2004 yil.
5. E.T.Shayxov «Bozor iqtisodieti va Wzbekiston qishloq xwjaligining istiqboli» Toshkent -«Mehnat» 1994 yil.
6. Sh.Tlewbergenov.,R.Sh.Tlewbergenov «Agroekonomika ha'm agrobiznes tiykarları» No'kis 1998 jil.

10-Tema:Diyxansılıq tarawları ekonomikasi.

Reje:

1. Diyxansılıqtın' xalıq xojalıg'ındag'ı a'hmiyeti.
2. Diyxansılıqtın' tiykarğı tarawlarınin' o'zgeshelikleri ha'm olardin' jaylasıwı.

3. O'nim yetistirishde agrotexnika hq qadelerdin' ekonomika hq natijelilik ko'rsatkishleri.

4. O'nim yetistirishdin' ekonomika hq natijeliligin asirw jollari.

Paydalaniladug'in a'debiyatlar dizimi:

1. I.Karimov «Dehqonshilik taraqqieti-faravonlik manbai» Toshkent- «Uzbekiston» 1998 yil.
2. I.Karimov «Qishloq xwjaligi taraqqieti twkin haet manbai» Toshkent- «Uzbekiston» 1998 yil.
3. Awil xojalig'inda reformalardi teren'lestirishge tiyisli qarar ha'm normativ hu'jjetler toplami. Tashkent «Sharq» 1998 jil.
4. A.Ismoylov., A.Murtazaev «Qishloq xwjaligi iqtisodieti» Toshkent- 2003 yil.
5. A.A.Abdug'aniev., A.A.Abdug'aniev «Qishloq xwjaligi iqtisodieti» «Uzbekiston ezuvshilar uyushmasi» Toshkent 2004 yil.
6. Sh.Tlewbergenov., R.Sh.Tlewbergenov «Agroekonomika ha'm agrobiznes tiykarlari» No'kis 1998 jil.

11-Tema: Sharwashiliq tarawlari ekonomikasi.

Reje:

1. Sharwashiliqtin' respublika ekonomikasindagi a'hmiyeti ha'm o'nim qurami.
2. Sharwashiliq tiykarlari tarawlarinin' o'zgesheliklari ha'm olardini' jaylasirw.
3. Sharwashiliqta o'nim yetistirishdin' ekonomika hq natijeliligin asirw jollari.

Paydalaniladug'in a'debiyatlar dizimi:

1. I.Karimov «Qishloq xwjaligi taraqqieti twkin haet manbai» Toshkent- «Uzbekiston» 1998 yil.
2. N.X.Ollomuradov «Uzbekistonning agrar siyati» Toshkent- 1993 yil.
3. N.Tuxliev «Uzbekiston Respublikasi iqtisodieti» Toshkent 1998 yil.
4. Sh.Tlewbergenov., R.Sh.Tlewbergenov «Agroekonomika ha'm agrobiznes tiykarlari» No'kis 1998 jil.
5. A.Ismoylov., A.Murtazaev «Qishloq xwjaligi iqtisodieti» Toshkent 2003 yil.
6. A.A.Abdug'aniev., A.A.Abdug'aniev «Qishloq xwjaligi iqtisodieti» «Uzbekiston ezuvshilar uyushmasi» Toshkent 2004 yil.

1- A'meliy shug'rw

Tema: Awil xojalig'inin' jer fondi ha'm suw resurslari.

Sabaqtin' maqseti:

1. Jer fondi quramini' aniqlaw.
2. Egin maydanlarinin' sostavini' aniqlaw.
3. Awil xojalig'ina jaramli jerlerden paydalanishdin' ekonomika hq natijeliligin aniqlaw.
4. Bir birlik egin maydanina tuwr keletug'in awil xojalig'i o'nimlerin aniqlaw.

Esaplaw metodikasi.

A'meliyat esaplawlari xojaliquin' ekonomikalik ko'rsetkishleri tiykarinda alip bariladi.

Jer fondi strukturasi ha'm awil xojalig'ina jaramli jer salmag'inin' ha'r biri o'z-aldina payiz esabinda aldi menen o'nimdarli jerge qatnasman, keyin-ala awil xojalig'ina jaramli jer maydanina qatnasinan alinadi.

Egin maydanlari strukturasin aniqlaw ushin barliq egislik maydani 100 % dep alinip, basqa eginlerde sonin' ishinde esaplaniladi. Eginler ishinde jer maydani birligine joqari zu'ra'a't bergin egin tu'rleri aniqqlanadi.

Ha'r gektar egislik maydaninan aling'an zu'ra'a't mug'dari, su'riletug'in jer esabina aling'an tu'rli eginler menen ba'nt bolg'an ha'r gektardan o'nimli paydalanrwi maqsetke muwapiq bolip, jer maydani esabina aling'an o'nim mug'dari menen aniqqlanadi.

Jerden paydalanrwdin' ekonomikalik na'tiyjeliligi jer maydani birligi esabina aling'an jalpi o'nim, jalpi da'ramat ha'm sap da'ramat penen aniqqlanadi.

Awil xojalig'i jerinde o'nim jetistiriw da'rejesin aniqqlag'anda, kestenin' birinshi bo'limde aling'an jalpi o'nimdi 100 gektar awil xojalig'ina jaramli jerge qatnasi menen aniqqlanadi. Ekinshi bo'limde o'z-aldina aling'an diyxanshiliq o'nimleri mug'darin 100 gektar egislik jerlerge qatnasi menen aniqqlanadi. U'shinshi bo'liminde o'z-aldina aling'an sharwashiliq o'nimleri mug'darin 100 gektar awil xojalig'ina jaramli jerge qatnasi menen aniqqlap esaplaniladi.

1-keste

Jer fondi du'zilisi

№	Ko'rsatkichlar	200...yil			200...yil			O'zgaris (+,-)	
		Maydan, ga	%,esabinda		Maydan, ga	%,esabinda		Jer fondi	A/x jaramli jerlar
			Jer fondi	A/x-na jaramli jerlar		Jer fondi	A/x-na jaramli jerlar		
1	Ultrima jer maydani		100		100				
2	Asul xojalig'ma jaramli jerlar a)egislik jerlar b)pishenliklar v)jaylawlar g)bag' ha'm ju'zimshilik			100		100			
3	Tog'aylar								
4	Xa'wizlar								

5	Xo'jalq ag'zalarinin' yer maydani								
6	Awil xo'jalig'inda paydalanilmaytugin yerler								

2-keste

Egin maydanlarinin' du'zilisi ha'm awil xo'jalq o'nimlerinin' zu'ra'a'tiligi

Egin ati	200... jil			200... jil			Ozgeris (+,-)	
	Maydan, ga	Ja'ml, egin maydanina % esabinda	Zu'ra'a'tilik ts/ga	Maydan, ga	Ja'ml, egin maydanina % esabinda	Zu'raatilik ts/ga	Maydan, ga	Zu'raatilik ts/ga
1. Da'n								
a) Qisqı biyday								
b) ba'ha'rgi biyday								
2. Da'n ushun ma'kke ju'weri								
3. Paxta								
4. Ovosh								
5. Kartoshka								
6. Paliz eginleri								
7. Ko'p jiliq otlar								
8. Bir jiliq otlar								
9. Silos ushun ma'kke ju'weri								
10. Maxsesiz silos								
JAMI		100			100			

3-keste

100 ga awil xo'jalig'ı jerinde o'nim jetistiriw da'rejesi

Korsetkililer	200... жыл	200... жыл	200... жылдың 200... жылға қатынасы, %
1. 100 ga awil xo'jalig'ı jetistirilgen (min' swm) jalpi o'nim. Sonın' ishinde: a) diyxansılıqta b) sharwashılıqta			

5 189,21 akr egislik yerlerden alingan: a)da'n b)paxta v)kartoshka g)ovosh d)ko'p jiliq otlar			
3.100 ga awil xojalig'ina jaramli yerlerden aling'an a)su't b)go'sh v)tuxim			

4-keste

Jerden paydalanrwdn' ekonomikalq na'tijeliligi

Ko'rsatkishlar	200...jl	200...jl	200...jildan' 200...jilg'a qatnasi, %
1.100ga egin maydara esabina alingan (min' sum). a)jalpi o'nim,sonin' ishinde, diyxanshiliqta b)jalpi da'ramat, sonin' ishinde, dixanshiliqta v)sap da'ramat			
2.Jetistirilgen jalpi o'nim (sum) a) 1 sum qa'rejetke b) 1 adam - saatqa			

2-A'meliy shing'rw

Tema: Awil xojalig'inda miynet resurslari ha'm miynet o'nimdarlig'i.

Sabaqtin' maqseti:

1. Miynet resurslarinan paydalanrw da'rejesin aniqlaw.
2. Miynet o'nimdarlig'inin' ku'nlik ha'm jiliq ko'rsatkishlerin aniqlaw.
3. Diyxanshiliq ha'm sharwashiliq o'nim tu'rleri boyinsha miynet o'nimdarlig'in aniqlaw.
4. Miynet o'nimdarlig'in asirwg'a ta'sir etiwshi faktorlardi aniqlaw.

Esaplaw metodikasi.

A'meliyat esaplawlari xojaligtin' ekonomikalq ko'rsatkishleri tiykaninda alip bariladi.

Xojalqlarda miynet resurslarinan paydalanrw da'rejesi to'mendegi ko'rsatkishler menen aniqlanadi: sotsialliq o'ndirite bir islewshi tаpчинен жыл dawaminda islengen is-ku'nleri mug'dari, miynet resurslarinan paydalanrw koeffitsienti.

Awıl xojalıǵında miynet o'nimdarlıǵın analiz qılıw ushın qunı(bahası)ha'm natural ko'rsetkishler sistemasınan paydalanıladı. Esaplaw ta'rtibi:

$$MRPD = AİJW / İMBJW \quad (2.1)$$

Bul jerde: MRPD- Miynet resurslarınan paydalanıw da'rejesi,
AİJW- A'melde islengen jumıs waqtı,
İMBJW- İslewge mu'mkin bolǵan jumıs waqtı.

$$MO' = JO' / SJW \quad (2.2)$$

Bul jerde: MO' - Miynet o'nimdarlıǵı,
JO' - Jalpı o'nim,
SJW- Jalpı o'nimdi jetistiriw ushın sarplang'an jumıs waqtı.

$$Fq = TİShF / İS \quad (2.3)$$

Bul jerde: Fq- Miynetin' fond penen qurallarıwı,
TİShF- Tiykarg'ı islep shıǵarıw fondı,
İS- İslawshiler sanı.

1-keste

Miynet o'nimdarlıǵının' ku'nlix, jılıq ko'rsetkishleri

Ko'rsetkishler	200...jıl	200...jıl	200...jıldın' 200...jılǵa qatnası, %
1. Jalpı o'nim summası salıstırma bahada (man' sum)			
2. Ortasha jılıq xızmetkerler sanı (adam)			
3. Islengen adam-saat ha'mmesi			
4. Jetistirilgen jalpı o'nim			
a) Ha'r bir ortasha jılıq xızmetker esabına (jılıq miynet o'nimi)			
b) Ha'r bir sarplang'an adam-ku'ni esabına (ku'nlix miynet o'nimi)			
v) Ha'r bir sarplang'an adam-saat esabına (saatlıq miynet o'nimi)			

2-keste

Diyxanshılıq o'nimlari tu'rleri boyınsha miynet o'nimdarlig'ının' da'rejesi

Egin tu'ri	Sarplang'an adam-saat (min')		Egin maydani (ga)		Jalpi o'nim (ts)		Its o'nimge sarplang'an Adam- saat	
	200... jil	200... jil	200... jil	200... jil	200... jil	200... jil	200... jil	200... jil
1. Da'n								
2. Paxta								
3. Kartosh ka								
4. Ovosh								
5. Ju'zim								
6. Miywe								

3-keste

Sharwashılıq o'nimlari tu'rleri boyınsha miynet o'nimdarlig'ının' da'rejesi

Ko'rsetkishler	Sarplang'an adam- saat (min'n)	Mal bas sani		Jalpi o'nim (ts)		Its o'nimge sarplang'an adam saat	
		200... jil	200... jil	200... jil	200... jil	200... jil	200... jil
1. Su't o'nimi boyınsha tiykarg'ı pada (siyirlar)							
2. O'siriw ha'm bag'rwg'a qoyulg'an haywanlar							
3. Pille							
4. Ju'n							

Miyнет o'nimdarlig'ı menen miynet haki ortısındag'ı baylanıslıq

Ko'netkishler	o'lsheı birdigi	200... jıl	200... jıl	200...jıldın 200...jılga katnası, %
1. Jalpi o'nim bahası	Man' sum			
2. Ha'r bir ortasha jılıq ishı esabına tuwrı skeletug'ın jalpi o'nim	Sum			
3. Ha'r bir ortasha jılıq ishı esabına to'lengen haki	Sum			
4. Miynet o'nimdarligı ha'm miynet xaqı ortasındagı qatnası	%			

3-A'meliy shug'rw

Tema: Awıl xojalıg'ının' materiallıq resursları.

Sabaqtın' maqseti:

1. Tiykarg'ı o'ndirislik qurallardın' du'zilisın anıqlaw.
2. O'ndiris quralları menen ta'miynleniw da'rejesin anıqlaw.
3. Tiykarg'ı o'ndirislik qurallarınan paydalanıw da'rejesin anıqlaw.

Esaplaw metodikası.

A'meliyat esaplawları xojalıqtın' ekonomikalıq ko'rsetkishleri tiykarında alıp barladı.

1. Tiykarg'ı qurallardın' jıl basındag'ı bahası-
2. Jıl dawamında qabıl qiling'an tiykarg'ı fondlar-
3. Tiykarg'ı qurallardın' esabattan shug'rwı-
4. Tiykarg'ı qurallardın' jıl aqırındag'ı bahası-

Esaplaw ta'rtibi:

$$K = TqEShB / TqJBB \quad (3.1)$$

Bul jerde: K- Tiykarg'ı qurallardın' isten shug'rw koeffitsienti,
 TqEShB- Tiykarg'ı qurallardın' esaptan shug'rw bahaları,
 TqJBB- Tiykarg'ı qurallardın' jıl basındag'ı bahaları.

$$TqO' = TqJBB / TqJAB \quad (3.2)$$

Bul jerde: TqO'- Tiykarg'ı qurallardın' o'simi,
 TqJBB- Tiykarg'ı qurallardın' jıl basındag'ı bahaları,
 TqJAB - Tiykarg'ı qurallardın' jıl aqırındag'ı bahaları.

$$TqJ = TqQQB / TqJAB \quad (3.3)$$

Bul jerde: TqJ- Tiykarg'ı qurallardın' jan'alanıwı,

TqQQB- Tiykarg'ı qurallardin' qabil qiling'an bahası,
TqJAB - Tiykarg'ı qurallardin' jıl aqırındag'ı bahaları.

$$F_t = TO'F/JM \quad (3.4)$$

Bul jerde: F_t - Fond penen ta'miynleniw,
 $TO'F$ - Tiykarg'ı o'ndiris fondları,
 JM - Jer maydanı.

$$F_{qr} = A_{xMTO'FB}/OJIS \cdot 100 \quad (3.5)$$

Bul jerde: F_{qr} - Fond penen qurallarıw,
 $A_{xMTO'FB}$ - Awıl xojalıg'ına mo'lsherlengen tiykarg'ı o'ndirislik fondlardın' bahası,
 $OJIS$ - Ortasha jıllıq ishiler sanı.

$$F_{qay} = JO'/A_{xMTO'FB} \quad (3.6)$$

Bul jerde: F_{qay} - Fond qaytıwı,
 JO' - Jalpı o'nim,
 $A_{xMTO'FB}$ - Awıl xojalıg'ına mo'lsherlengen tiykarg'ı o'ndirislik fondlardın' bahası.

$$F_s = A_{xMTO'FB}/JO' \quad (3.7)$$

Bul jerde: F_s - Fond sıyımlılıg'ı,
 $A_{xMTO'FB}$ - Awıl xojalıg'ına mo'lsherlengen tiykarg'ı o'ndirislik fondlardın' bahası,
 JO' - Jalpı o'nim.

1-keste

Tiykargı o'ndiris qurallarının' du'zilisi ha'm hareketi

Ko'rsatkishler	(mın' sum)		200...jıldın- 200... jılga katnası %	Ta'rxibiy duzilisi	
	200... jıl	200... jıl		200... jıl	200... jıl
1.Imaratlar					
2.Kurilmalar					
3.Transport quralları					
4.Ondiris xam xojalık aspaqları					
5. Onimdari mallar					
6.Kop jıllık ishımlıcler					
7.Jerdi jaxsılaw ushan kerek kapital karejetleri					

8. Baska tiykargi kurallar					
9. Jami tiykargi kurallar: a)ondirislík b)ondirislík emes				100	100
Koeffitsientler 1. Tiykargi kurallardan isten shıǵıu. 2. Tiykargi kurallardan osıuı. 3. Tiykargi kurallardan janalanıuı.					

2-keste

O'ndiristin fond penen tamiynleniui ha'm fond penen qurallarıwı

Korsetkishler	200... jıl	200... jıl	200...jıldın 200...jılǵa katnası %
1. Tiykargı ondiris fondlarınan ortasha jılǵı baxası (mın sum), solardan U' a) A/xna molsheqlengen tiykargı ondiris kuralları			
2. Jalpi oniminin baxası (mın sum)			
3. Ishilerdin ortasha jılǵı sanı (Adam)			
4. O'ndiristi fond penen tamiynleniui			
5. Mmiynetti fond penen kuralları			

3-keste

Tiykargı o'ndiris qurallannın ekonomikalıq natıyjeliligi

Korsetkishler	200... jıl	200... jıl	200...jıldın 200...jılǵa katnası %
1. Aulı xojalıǵına molsheqlengen tiykargı quralları (mın sum)			
2. Aulı xojalıǵının jalpi oniminin baxası (mın sum)			
3. Fond qaytıuı sonnan: a)diyxansılıqta b)sharaashılıqta			
4. Fond sıymılıǵı			
5. Qosımsha miynet norması			

4-A'meliy shug'rw

Tema: Awil xojalig'ın intensivlestirwdin' ekonomikalıq tiykarları.

Sabaqtın' maqseti:

1. Xojalıq o'ndirisinin' intensivlik da'rejesin anıqlaw.
2. Xojalıqta o'ndiristi intensivlestirwdin' ekonomikalıq na'tiyjeliligin anıqlaw.

Esaplaw metodikasi.

Awil xojalig'ı o'ndirisin intensivlestirwdin' da'rejesi, bir birlik o'ndiris maydanında o'ndiris quralları menen miynettin' ja'mleniw basqışın payda etedi. Bunda ekonomikalıq na'tiyjelilikke erisiw to'mendegishe boladı, yag'niy ha'r bir egislik maydanına tuwra keletug'ın o'nim ko'lemin asırıw, joqarılatıw yamasa miynet ha'm o'ndiris quralları qa'rejetlerin kemeyttiriw esabına.

Intensivlik da'rejesi:

Bir gektar awil xojalig'ına jaramlı jer esabına tuwra keletug'ın o'ndiris quralları yamasa fondları ha'm ha'rekettegi qa'rejetler intensivlik da'rejesin bildirip to'mendegishe anıqlanadı:

$$ID = \frac{O'F + O'Q}{JM} \quad (4.1)$$

Bul jerde:

ID- Intensivlik da'rejesi,

O'F- O'ndirislik fondlar,

O'Q- O'ndirislik quralları,

JM- Jer maydanı.

Intensivlestirwdin' ekonomikalıq na'tiyjeliligi- bul awil xojalig'ına jaramlı jer, o'ndiris fondları, o'ndiris qa'rejetlerin tuwra keletug'ın jalpi o'nim, jalpi da'ramat ha'm sap payda arqalı anıqlanadı.

Intensivlik da'rejesin ha'm intensivlik na'tiyjeliligin anıqlaw ushın to'mendegi kestelerdi toltıramız:

1-keste

Awil xojaligın intensivlestirui(jedellestirui) korsetkishleri

Ko'rsatkishler	200... jl	200... jl	200...jaldin' 200...jalg qatnasi %
1. Awil xojaligının tiykargı ondiris quralları (mın sum)			
2. Aylanıs qurallar (mın sum)			
3. Awil xojaligına jaramlı jerler (ga)			
4. O'ndiris karejetleri, (mın sam) sonnan amortizatsiya			
5. Awil xojaligında bant bolganlardın ortasha sani (adam)			
6. Miynettin sarplanıwı (mın adam-saat)			
7. Mallar bas sanı			
8. Paydalanılğan mineral toginler (mın, tsent.)			

9. Jalpi onim (min sum)			
a)diyxanshixta			
b)sharuashixta			
10. Satilgan onimnin baxasi (min sum)			
a)diyxanshixta			
b)sharuashixta			

2-keste

Avil xojaliginda ondiristi intensivlestiriu(jedellestiriu) darejesi

Ko'rsatkishlar	200... jl	200... jl	200...jildin 200...jilga qatnasi %
1.Xar 100 ga avil xojalik jerine tun keletugin tiykargi ondiris kurallari (min sum) solardan: a)avil xojaligunun tiykargi kurallari b)avil xojaligunun aylanba kurallari			
2.Avil xojaligina jaramli jerler a)egislik jerler			
3.Ondiris karejetleri (min sum) solardan: a)amortizatsiya			
4.Jallik ortasha isleushiler sani (adam)			
5.Miyne karejetleri (adam-saat)			
6.Mallar bas sani (iri shakli kara malga aylantirilganda 0,5 ga kobeytirileadi)			
7.Bir shartli baska tuun keletugin a)tiykargi ondiris fondlari b)ondiris karejetleri v)miynet karejetleri			
8.Egislik jerlerdin avil xojaligina jaramli jerlerge qatnasinin tutkan orni			

3-keste

**Avil xojaliginda o'ndiristi intensivlestiriu(jedellestiriu) ekonomikalik
natiyjeliligi**

Ko'rsatkishlar	200... jl	200... jl	200...jildin 200...jilga qatnasi %
1.Xar 100 ga avil xojaligina jaramli jerlerden alingan (min sum) a)jalpi onim b)jalpi daramat v)sap daramat			
2.Xar bir 100 sumnan avil xojaligina tiyisli tiykargi ondiris fondlari esabina ondirilgan (min' sum)			

a)jalpi o'nim			
b)jalpi da'ramat			
v)sap da'ramat			
3.Ha'r bir 100 sumliq o'ndiris qa'rejetlerine tuwra keletug'in (min' sum)			
a)jalpi o'nim			
b)jalpi da'ramat			
v)sap da'ramat			
4.Avil xojalik onimlerin satrudan alangan payda			
a)xar 100 ga egislik jerge			
b)1 adam saatina			
5.Ondiristin rentabellik darejasi - jami (%)			
6.Payda normasi %			

5-A'meliy shug'rw

Tema: Avil xojalg'ında o'ndiristin' ekonomikalıq na'tiyjeliligi ha'm onı asırw jolları.

Sabaqtin' maqseti:

1. Diyxanshılıq ha'm sharwashılıq tarawlarının' ekonomikalıq na'tiyjeliligin anıqlaw.

Esaplaw metodikasi.

Ekonomikalıq na'tiyjelilik jalpi o'nimdi og'an sarplang'an janlı ha'm buyumlasqan miynet qatnası menen anıqlanadı.

$$En=JO' / JMQ+BMQ*100 \quad (5.1)$$

$$En=JD / JMQ+BMQ*100 \quad (5.2)$$

$$En=SP / JMQ+BMQ*100 \quad (5.3)$$

$$En=P / JMQ+BMQ*100 \quad (5.4)$$

Bul jerde: En-Ekonomikalıq na'tiyjelilik,
JO'-Jalpi o'nim,
JD-Jalpi da'ramat,
SP-Sap payda,

P- Payda,
 JMQ-Janli miynet qa'rejetleri,
 BMQ-Buyimlasqan miynet qa'rejetleri,
 K- Na'tiyjelilik.

Bunnan tisqari ekonomikalik na'tiyjelilik jalpi da'ramat(JD),sap payda (SP),payda(P) ko'rsetkishleri arqali ha'm olardi awil xojalik jerleri (JJ) ha'mde jiliq oltasha xizmetkerler sanı(T), (yamasa sarplang'an waqıt)qa qatnasi menende aniqlanadi.

1-keste

Aul xojaligi ondirisinin ekonomikalik natiyjeliligi

Ko'rsetkishler	(Min' sum)		200... jildin 200... jilga katnasi %
	200... jil	200... jil	
1.Satilgan onimnen tusken jami daramat a)diyxanshulixta b)sharuashulixta			
2.Jami satilgan onimnin ozine tuser baxa (sum)			
3.Payda (sum)			
4.Rentabellik darejesi (%)			
5.Jami jalpi onim baxasi (min' sum) a)diyxanshulixta b)sharuashulixta			
6.Jalpi onim (sum) a) 1 isleushige b) 1 adam-saatka			
7.Payda a) 1 isleushige b) 1 adam saatka v) xar 100 sum karejetke			

6-A'meliy shing'rw

Tema: Sotsialliq o'ndiris qa'rejetleri ha'm o'nimnin' o'zine tu'ser bahasi.

Sabaqtin' maqseti:

1. Xojalqtag'ı diyxanshulıq tarawı qa'rejetlerin esaplaw.
2. Xojalqtag'ı sharwashulıq tarawı qa'rejetlerin esaplaw.
3. Xojalqtag'ı jetistirilgen tiykarg'ı o'nimlerdin' o'zine tu'ser bahasin aniqlaw.

Esaplaw metodikasi.

O'zine tu'ser baha- bul bir birlik o'nimge jumsalg'an qa'rejetlerdin' quni.

$$OTB = JQ / JO' \quad (6.1)$$

Bul jerde:

OTB- O'zine tu'ser baha,
JQ-Ja'mi qa'rejetler,
JO'-Jalpi o'nim.

I tsentner sharwashiliq o'nimleri o'zine tu'ser bahasin' da'rejesi bir bas qaramaldi bag'rw ha'm onin' o'nimdarlig'in joqarilatr o'ndiris qa'rejetlerine baylanisli boladi.

I-keste

Diyhanshiliq o'nimlerin jetistiriw karejetleri ha'm o'nimnin' o'zine tu'ser bahasi

Ko'rsatkishler	200... jl			200... jl		
	Karejet (min' sum)	Its onimge sarf solingan qa'rejet (sum)	Ulrwma % esabinda	Karejet (min sum)	Its onimge sarf solingan qa'rejet (sum)	Ulrwma % esabinda
1.Miyet haqi						
2.tuxum						
3.Janilg'i ha'm maylaw materialari						
4.Mineral to'ginler						
5.Avtotransport						
6.Tiykarg'i kurallar amortizatsiyasi						
7.Tiykarg'i kurallardin' o'txendegi remonti						
8.Qosumsha qa'rejetler						
9.Ha'r qyly qa'rejetler						
10.Ulrwma qa'rejetler						

Sharwashiliq o'nimlerin jetistiriw qarejetleri

Ko'rsatkishler	200... jil			200... jil		
	Qa'rejet (min' sum)	Its - o'nimge sarf qilingan qa'rejet (sum)	Ulrwma % esabinda	Qa'rejet (min' sum)	Its - o'nimge sarf qilingan qa'rejet (sum)	Ulrwma % esabinda
1.Miynet haq						
2.tuxum						
3.Jaralg'ı ha'm maylaw materialları						
4.Mineral to'ginler						
5.Avtotransport						
6.Tiykarg'ı kurallar amortizatsiyası						
7.Tiykarg'ı kurallardin' o'tkxendegi remonti						
8.Qosumsha qa'rejetler						
9.Ha'r qyılı qa'rejetler						
10.Ulrwma qa'rejetler						

Xojalıqtın jalpi o'nim tu'rleri ha'm olardin' o'zine tu'ser bahasi

Ko'rsatkishler	Aling'an jalpi o'nim(ts)		O'nim ushan sarplang'an ja'mi qa'rejet (sum)		Its.o'nimnin' o'zine tu'ser bahasi	
	200..jil	200 jil	200.. jil	200.. jil	200.. jil	200.. jil
1.Diyxanshiliq o'nimleri ha'mmesi a)biyday b)salı v)paxta g) e) j)						
2.sharwashiliq o'nimleri (ha'mmesi) a)su't b)go'sh v)tuxum g)jun						

7-A'meliy shug'rw

Tema: Awil xojalig'ında ken'eytirilgen qayta o'ndirw.

Sabaqtin' maqseti:

1. Awil xojalig'ında ken'eytirilgen qayta o'ndirw ha'm o'ndiris qatnasqların elede jetilistiriw jolların anıqlaw.

Esaplaw metodikasi.

O'ndiris protsessi barlıq waqt jan'adan balanıp,qaytalanıp turwı qayta o'ndiris dep ataladı.Bunda o'ndiris,bo'listiriw,almaslaw ha'm paydalanıw protsessleri ha'r dayım tazadan,jan'adan qaytalanıp turadı.

Ken'eytirilgen qayta o'ndiris ko'rsetkishleri o'nim birliğı ha'm onın' o'zine tu'ser bahasın arzanlatıw esabınan a'melge asırıw da'ramattın' o'siwi ha'm basqalar bolıp bulardı tablitsada islep shug'amız.

Esap-kitaplar xojalıqtın' jılıq esabatı mag'lıwmatları tiyxarında alıp barladı.

1-keste

Awil xojalig'ında ken'eytirilgen qayta o'ndiris ha'm o'ndiris qatnasqların ja'nede jetilistiriw

Ko'setkishler	Jetistirilg en o'nim		200..jılı 200..jılra katnassi % esabında	Jami o'nim qa'rejetleri		200..jılı 200..jılra katnassi % esabında	Its o'nimnin' o'zine tyser baxası (sum)		200..jılı 200..jılra katnassi % esabında
	200..jıl	200..jıl		200..jıl	200..jıl		200..jıl	200..jıl	
1. Da'n									
2. sah									
3. Da'n ushun ma'kke juweri									
4. Paxta									
5. Kartoshka									
6. ovosh									
7. ju'zim									
8. Miywe									
9. Bir jılıq otlar									
10. Ko'p jılıq otlar									
11. Su't									
12. Bag'rwdag'ı mallar ha'm jas buzawlar									
13. Shoshqa goshi									
14. Qoy go'shi									
15. Ju'n									
16. Tuxam									
17. Pile									

8-A'meliy shug'rw

Tema: Xojaliqtin' qa'nigelesiwi ha'm onin' ekonomikalq na'tiyjeliligi.

Sabaqtin' maqseti:

1. Xojaliqtin' qaysi taraw boyinsha qa'nigeleskenligin anqlaw.
2. Xojaliqtin' qa'nigelesiwin ekonomikalq bahalaw.

Esaplaw metodikasi.

Xojaliqtin' qa'nigelesiwi ha'm onin' o'ndiristegi tiykarg'ı bag'dari,onin' qaysi o'nimdi ko'p islep shug'ariwı.Tovar o'nimlerinin' puldag'ı sa'wleleniwi ha'mde miynet shug'ını diziminde en' joqarı ko'rsetkishine iye ekenligi menen anqlanadı.

1-keste

Tovar o'nimlerinin' quramı

Ko'rsetkishler	200...jl		200...jl	
	Jami satılg'an (man' sum)	Jamine qatnas % esabında	Jami satılg'an (man' sum)	Jamine qatnas % esabında
1. Da'n				
2. Paxta				
3. Kenep				
4. Kartoshka				
5. Su't				
6. Ju'n				
7. Gesh				
8. Tuxum				
JA'MI		100		100

Kurs jumasin ornılaw boyınsha metodikalq ko'rsetpe.

Bazar ekonomikasi protsessi joqarı oqıw ornı studentleri awıl xojalıg'ı ekonomikasi boyınsha bilimlerin teren' iyelew menen bir qatarda o'zleri jeke ta'limge tayarlq ko'riwleri ha'm o'z qa'nigeliklerine tiyisli a'debiyatlardı ha'm isbilermenlikerdi,bul tarawdag'ı pa'n jen'islerin teren' u'yrenip,ha'r ta'repleme o'z bilimlerin jetilistirip bariwları talap etiledi.

Awıl xojalıg'ı ekonomikasi pa'nin u'yreniwshi ha'r bir student barlıq tema ha'm ma'selelerin o'zleri g'a'rezsiz halda sheshiw ushın lektiya ha'm a'meliy sabaqlarda alg'an bilimlerine,temag'a tiyisli a'debiyatlarg'a tayang'an halda kurs jumasin jazadı. Kurs jumasinın' ko'lemi q0-n'0 betten ibarat boladı.

Mu'lkshilik ha'm xojalıq ju'rgiziw formalarinan tisqari ha'r qanday xojalıq yamasa ka'rxana tutiniw bazarında o'z ornı ha'm u'lesin ta'miynleytug'ın xızmet ju'rgiziwi kerek. Ha'zirgi jag'dayda ha'r bir xojalıqtin' na'tiyjeli xızmet ko'rsetiwi

ekonomikalıq jaqtan bekkem xojalıqqa aylanıwı en' aldı menen xojalıq ag'zalınnın' ekonomikalıq bilimlerge iye bolıwlarına baylanısh. Biznes ko'p ma'nisli atama bolıp, belgili na'tiyjelerge erisiwge bag'darlang'an ekonomikalıq isbilermenlik xızmetin bildiredi. Mine usı xızmet belgili ta'rtip tiykarında a'melge asırıladı ha'm ta'rtipler ekonomikag'a baylanıshı boladı.

Awıl xojalıq o'nimlerin o'ndiriw, egin tu'rlerin yamasa sharwa malların o'ndiriw menen baylanıshı barlıq sarıp qa'rejetleri anıq esap-kitap qılw menen birgelikte onı qanday bahada ha'm qaysı bazarda (ishki yamasa sırtqı) satılıwın anıq bili za'ru'r. Ekonomikalıq bilimg'e ha'm esap-kitaplang'a qatan' hu'rmet qılw bazar ekonomikasi jag'dayında obektiv za'ru'rlik.

Awıl xojalıg'ı ekonomikasının' wazıypası:

-Respublikamız awıl xojalıg'ında alıp barılıp atırğ'an reformalar, Respublikada ha'zirgi ekonomikanın' ha'm awıl xojalıg'ı o'ndirisi na'tiyjeliliginin' jag'dayın biliw ha'm usınaslar kiiritiw;

-Sotsial-ekonomikalıq progresstin' kelesheklerin anıqlaw usılları, mag'lıwmatlar tiykarında juwmaqlar shug'arıw ha'm olardı analiz qılw;

-ga'rezsiz ra'wishte biznes-planlardı islep shıg'rw, investitsiyalıq proektlerdi sho'lkemlestire biliw;

- bazar infrastrukturaları xızmetinde awıl xojalıq o'ndirisinin' na'tiyjeliligini artırıwıg'a bag'darlang'an ilajlardı a'melde qollanıwıg'a iye bolıw;

-ka'rxanalar xızmetin analiz ete biliw ha'm tiyisli juwmaqlar beriw ha'm t.b.

-Nızamlar ha'm normativ hu'jjetler menen islep olardı a'meliyatda qollap biliw.

1.Kurs jumısının' maqseti ha'm wazıypaları.

Kurs jumısı qa'niygelik boyınsha teoriyalıq, a'meliy (ilimiy-izertlew) ma'selelerin yamasa beligili bir mashqalalardı sheshiw menen baylanıshı g'a'rezsiz ra'wishte orınlanatug'ın izetlew jumısı.

Kurs jumısının' maqseti «Awıl xojalıg'ı ekonomikasi» pa'ni boyınsha teoriyalıq ha'm a'meliy bilimlerin sistemalastırıp, ken'eytiw ha'm bekkemlew esaplanadı.

Kurs jumısının' wazıypaları to'mendegilerden ibarat:

1. Barlıq studentlerdi aktiv ha'm maqsetli g'a'rezsiz ekonomikalıq analiz qılwdı u'yreniw.

2.Qa'niygelik boyınsha teoriyalıq ha'm a'meliy bilimlerin sistemalastırıp, bekkemlep ha'm ken'eytirip, ha'mde belgili bir sho'lkemlestiriwshilik-ekonomikalıq, o'ndiris ha'm basqarır wazıypaların sheshiwde olardan paydalanıw.

3. Kurs jumısında sheshilmea' atırğ'an mashqalalardı sheshiwde g'a'rezsiz jumıs orınlap, izertlew ha'm ta'jiriybe metodların jaqsı u'yrenip alıw.

4. Studenttin' alg'an qa'niygeligine muwapıq ilim-izertlew ka'rxanaları, o'ndiris sistemaları ha'm xızmettin' basqa tarawlarında jeke jumıs alıp barıwıg'a tayarlang'ın anıqlaw.

5. Kurs jumisinin' s'p'at'i, onin' ilimiy jan'alig'i, temasinin' zamang'a say ekenligi ha'm o'ndiriske usnis etilgenligimenen aniqlanadi.

1.2. Basshi ha'm studentlerdin' ma'jbu'riyatlar'i.

Kurs jumisi oqitwishi basshilig'inda orinlanadi. Basshinin' ma'jbu'riyatlar'i to'mendegilerden ibarat:

- Temag'a muwapiq jumistin' tiykarg'i bag'darlarin' aniqlaw;
- Kurs jumisinin' kalendarliq rejesin du'ziwde studentke ja'rdem beriw;
- Studentler menen sa'wbet ha'm konsultatsiya beriw;
- kurs jumisin bo'limler boyinsha ha'm ulrwma orinlanrwın qadag'alap barw;
- kurs jumisinin' jaqlawg'a tayarlig'i haqqında juwmaq beriw.

Kurs jumisin orinlawda studentler to'mendegi talaplardi orinlawı lazim.

1. Kurs jumisinda qoyilg'an ma'selelerdi tuwrı bahalaw ha'm sheshiwde u'yrenilip atirg'an pa'nnin teoriyalıq tiykarlarınan tuwrı paydalanrwın belgilew.

2.Ekonomikalıq izertlewdirin' zamanago'y metodlarınan paydalana alrw.

3.O'z pikir ha'm usnislarin' anıq ha'm tuwrı s'patlay alrw.

4. Kurs jumisin orinlawda oqıw protsessi dawamında alg'an bilimlerinin' bekkemligin ko'rsetiw, kurs jumisinin' mashqalaların ko'rip shug'ıp atirg'anda joqarı professional tayarlıqtı ko'riw.

5. Kurs jumisinda berilgen mag'lwmatlar statistik ha'm basqa tu'rdegi mag'lwmatlardan paydalanrw ta'rtibi, keltirilgen juwmaqlar boyinsha yuridik juwapkershilikti student seziwi lazim.

6. Student o'z jumisinda kafedra oqitwshularinin' metodikalıq ko'rsetpelerinen paydalanrwı kerek.

2. Tema tan'law ha'm u'lgili temalar

Kurs jumisi «Ekonomika ha'm awıl xojalig'in basqariw» kafedrasında orinlanadi.

Kurs jumisi teması awıl xojalig'i tarawlarındag'i bazar qatnasıqlarınin' aktual mashqalaların o'z ishine qamtiwı lazim. Sonin' menen birge ulrwma qoyilg'an talaplarg'a da juwap beriwı kerek.

Kurs jumis temaları kafedra ta'repinen islep shug'iladı ha'm usnis qilinadı.

Sunday-aq temalar ilimiy o'ndiris institutları ha'm awıl xojalıq ka'rxanaları zakazı boyinshada usnis etiliwi mu'mkin.Bunnan tisqari student o'zi de maqsetke muapıqlılg'in tiykarlap bergen jag'dayda.

Tema usnis etiwı mu'mkin. Tema da'wir talapları ha'm agrosanaat o'ndirisi talaplarınan kelip shıqqan halda belgileniwı lazim.

«Ekonomika ha'm awıl xojalig'in basqariw» kafedrasında orinlanatug'in kurs jumislari temaların, «Awıl xojalig'i ekonomikasi» pa'ninen u'yreniwdirin' logistikalıq sxemag'a muwapıq to'mendegi toparlarga birlestiriw mu'mkin.

1.Awıl xojalig'i o'nimlerin o'ndiriwge tiyisli temalar. Bul toparda to'mendegiler o'z sheshimin tabadı.

Diyxanshılıq o'nimlerin o'ndiriv ha'm onin' na'tiyjeliligi. Sharwashılıq o'nimlerin o'ndiriv ha'm onin' na'tiyjeliligi.

2. Awıl xojalıg'ı o'nimlerin qayta islewge tiyisli temalar. Diyxanshılıq o'nimlerin qayta islew. Sharwashılıq o'nimlerin qayta islew.

«Awıl xojalıg'ı ekonomikasi» pa'ninen kurs jumısı temaları:

1. Awıl xojalıg'ında ko'p ukladlı ekonomikanı rawajlandırıw jolları.
2. Diyxan xojalıqlarının' sho'lkemlestirivshilik - ekonomikalıq tiykarları ha'm olardı jetilistiriw.
3. Awıl xojalıg'ı o'ndiris infrastrukturasınıń' sho'lkemlestirivshilik- ekonomikalıq tiykarları ha'm onı jetilistiriw jolları.
4. Fermer xojalıqlarının' sho'lkemlestirivshilik - ekonomikalıq tiykarları ha'm olardı jetilistiriw.
5. Awıl xojalıg'ında jer qatnasıqları ha'm onı jetilistiriw jolları.
6. Jer ha'm suwdan paydalanıw jolları.
7. Awıl xojalıg'ında ko'shpes mu'lk,onı bahalaw ha'm na'tiyjeli paydalanıw jolları.
8. Awıl xojalıg'ında tiykarg'ı qurallardı bahalaw ha'm na'tiyjeli paydalanıw jolları.
9. Awıl xojalıg'ında materiallıq xoshametlew sisteması ha'm miynetke haqı to'lewdi jetilistiriw.
10. Awıl xojalıg'ında miynet resursları ha'm olardan na'tiyjeli paydalanıw.
11. Awıl xojalıg'ı kishi ka'rxanalarında o'ndiris resurslarınan na'tiyjeli paydalanıw jolları.
12. Awıl xojalıg'ında kanigeli kadrlar tayarlaw ha'm onı asırıw jolları.
13. Awıl xojalıg'ı ka'rxanaların' MTPdan na'tiyjeli paydalanıw jolları.
14. Awıl xojalıg'ı ka'rxanalarına texnikalıq xızmet ko'rsetiw ha'm onı jetilistiriw jolları.
15. Awıl xojalıg'ı o'nimlerine ekonomikalıq baha beriw,onı jetilistiriw.
16. Awıl xojalıg'ı ka'rxanaların qa'niygelestiriw ha'm onı jetilistiriw.
17. Awıl xojalıg'ı tarawların' ekonomikalıq na'tiyjeliligi ha'm onı joqarılatıw jolları.
18. Awıl xojalıg'ı o'nimlerinin' o'zine tu'ser bahası ha'm onı kemeyttiriw jolları.
19. Awıl xojalıg'ı o'ndirisinde investitsiyalar ha'm olardan paydalanıw na'tiyjeliligi.
20. Awıl xojalıg'ı ka'rxanaların' sırtqı ekonomikalıq baylanısları ha'm olardı jetilistiriw.
21. Agrosanaat integratsiyası ha'm onin' na'tiyjeliligi.
22. Awıl xojalıg'ında qospa ka'rxanalardı sho'lkemlestiriw ha'm onin' na'tiyjeliligi.
23. Awıl xojalıg'ı o'nimlerinin' sıpatı ha'm onin' ekonomikalıq na'tiyjelilikke ta'siri.
24. Awıl xojalıg'ı infrastrukturası onı sho'lkemlestiriw ha'm rawajlandırıw.
25. Awıl xojalıg'ının' sotsiallıq infrastrukturası ha'm onı rawajlandırıw.

26. Awil xojalig'ı ka'rxanalarının' jer fondi ha'm onnan na'tiyjeli paydalanrw jollari.
27. Paxtashılıqta miynet o'nimdarlig'in joqarlatıw jollari.
28. Sharwashılıqta miynet o'nimdarlig'in joqarlatıw jollari.
29. Irrigatsiya ha'm melioratsiyanın' ekonomikalıq na'tiyjeliligi.
30. Awil xojalig'ı eginlerin suwg'arw usılları ha'm olardıń ekonomikalıq na'tiyjeliligi.
31. Awil xojalig'ında texnika progressi ha'm onın' na'tiyjeliligi.
32. Awil xojalig'ında texnika xızmetin ko'rsetiw ha'm onı sho'lkemlestiriw ekonomikalıq tiykarları.
33. Paxta jetistiriwdin' ekonomikalıq na'tiyjeliligi ha'm onı asırıw jollari.
34. Ga'lle o'nimlerinin' o'zine tu'ser bahası ha'm onı pa'seytiriw jollari.
35. Awil xojalig'ı o'nimlerin tayarlaw ha'm satıw jolların jetilistiriw.
36. Awil xojalig'ı ka'rxanalarının' biznes rejelerin islep shıg'rw ha'm onı tiykarlaw.
37. Awil xojalig'ı ka'rxanalarında strategik rejeler ha'm olardıń a'hmiyeti.
38. Rawajlang'an sirt ellerde awil xojalig'inın' rawajlanrw o'zgeshelikleri.
39. Awil xojalig'ında ekonomikalıq reformalardıń tiykarı bag'darlari.
40. Awil xojalig'ında pa'n-texnika progressi onın' ekonomikalıq na'tiyjeliligi.
41. Awil xojalig'ı o'nimlerinin' bahaları ha'm olardıń formaların' tiykarları.
42. Awil xojalig'ına sarplang'an kapital qoyılmalardıń ekonomikalıq na'tiyjeliligi.
43. Diyhan ha'm fermer xojalıqları birlespesinin' sho'lkemlestiriwshilik-ekonomikalıq tiykarları ha'm na'tiyjeliligi.
44. Awil xojalig'ı ka'rxanalarında da'ramattın' derekleri ha'm da'ramattı asırıw jollari.
45. Bazar ekonomikasi jag'dayında awil xojalig'in rawajlandırıwdin' tiykarları.
46. Awil xojalig'ı - xalıqtı, azıq-awqat o'nimleri menen ta'miynlew tiykarı.
47. Fermer xojalıqlarında aylanba qurallardan paydalanrwın' na'tiyjeliligin joqarlatıwdin' jollari.
48. O'nim jetistiriwde ximiyalıq qurallardı paydalanrwdan jan'a texnologiyalardıń na'tiyjeliligi.
49. Awil xojalıq o'nimlerin qayta islew ka'rxanaların sho'lkemlestiriw.
50. Fermer xojalıg'inın' resurs bazarları ha'm jan'a texnologiyalardag'ı o'zgerislerge maslasıp barıwının' analizi.
51. Awil xojalıg'ında shirket xojalıg'in fermer xojalıg'ına aylandırw ta'rtibi.
52. Awılda jer qatnasıqların sho'lkemlestiriw tiykarları.
53. Fermer xojalıqların sho'lkemlestiriwdin' ekonomikalıq tiykarları ha'm wazıypaları.
54. Fermer xojalıg'ında sharwashılıq o'nimlerin jetistiriwdin' ekonomikalıq na'tiyjeliligi.

55. Fermer xojalıqlarında da'n o'nimlerin jetistiriwdi ko'beytiw ha'm onın na'tiyjeligin ko'teriw jolları.
56. Fermer xojalıqlarına texnikalıq-servis xızmetin ko'rsetiwdi rawajlan-dırıw.
57. Fermer xojalıqların rawajlandırıwdın' ekonomikalıq mexanizminin' ornı a'hmiyeti.
58. Fermer xojalıqları o'nimlerinin' bahası ha'm xojalıqlardıń finanslıq jag'dayın jaqsılaw jolları.
59. Awıl bazar infrastrukturasınıń ha'zirgi jag'dayı ha'm onı rawajlandırıw jolları.
60. Awıl xojalıg'ı o'ndirisinin' infrastrukturası ha'm onı rawajlandırıw faktorları.
61. Fermer xojalıqlarına jer ushastkaların ijarag'a beriw sha'rtleri.
62. Fermer xojalıqlarında o'nim jetistiriw qa'rejetlerinin' quramı ha'm olardı azaytıw jolları.
63. Fermer xojalıqlarında ijar qatnasıqları ha'm olardı shıkemlestiriw tiykarları.
64. Paxtashılıq o'ndirisinin' na'tiyjeligin ko'teriwde tuxımshılıq sistemasının' roli.
65. Fermer xojalıqları o'nimlerinin' tutınıw bazarı ha'm onnan na'tiyjeli paydalanıw jolları.
66. Fermer xojalıqlarında infrastrukturaları basqarıw.
67. Fermerler assotsiyasınıń xızmetin basqarıw.
68. Fermer xojalıqların basqarıw ha'm onı jetilistiriw.
69. Fermer xojalıqlarında biznes rejelestiriw ha'm basqarıw.
70. Fermer xojalıqlarında paxta jetistiriwdi sho'lkemlestiriw ha'm onın na'tiyjeligi.
71. Fermer xojalıqlarında baw-baxsha jetistiriwdi sho'lkemlestiriw ha'm onın na'tiyjeligi.
72. Fermer xojalıqlarında paxta jetistiriwde miynetti sho'lkemlestiriw ha'm og'an haqı to'lew.
73. Fermer xojalıqlarında da'n jetistiriwde miynetti sho'lkemlestiriw ha'm og'an haqı to'lew.
74. Fermer xojalıqlarında baw-baxsha jetistiriwde miynetti sho'lkemlestiriw ha'm og'an haqı to'lew.
75. Fermer xojalıqlarında sharwashılıqta (qaramalshılıq, qoyshılıq, qusshılıq) miynetti sho'lkemlestiriw ha'm og'an haqı to'lew.
76. Mashina-traktor parkinen paydalanıwdi sho'lkemlestiriw ha'm onı jaqsılaw.
77. Fermer xojalıqlarında ot-jem islep shıg'arıwdi sho'lkemlestiriw.
78. Fermer xojalıqlarında islep shıg'arıwdi sho'lkemlestiriw ta'jiriybesi ekonomikalıq na'tiyjeleri.
79. Fermer xojalıqlarında avtotransport qurallarınan paydalanıwdi sho'lkemlestiriw ha'm onı ja'nede jetilistiriw.
80. Fermer xojalıqlarında miynetti sho'lkemlestiriw ha'm artıqsha miynet resursların jumıs penen ta'miynlew.

Paydalaniladug'ın a'debiyatlar dizimi:

1. Karimov «Qishloq xwjaligi taraqqieti twkin haet manbai»Toshkent, «Uzbekiston»1998 yil.
2. I.Karimov «Dehqonshilik taraqqieti-faravonlik manbai»Toshkent, «Uzbekiston»1998 yil.
- 3.O'zbekstan Respublikasının' Prezidenti I.Karimovtın' «2004-2006 jillarda fermer xojalıqların rawajlandırıw kontseptsiyası haqqında»g'ı 2003 jıl 27 oktyabr, 3342 sanlı pa'rmanı
- 4.O'zbekstan Respublikası awıl ha'm suw xojalıg'ı ministrliginin' materialları: Awıl xojalıg'ında ma'mleketlik emes mu'lx, isbilermenliktin' payda bolıwı ha'm olardıń formalarg'a bo'liniw basqışları. 2002-jıl.
5. O'zbekstan Respublikası Prezidenti I.Karimovtın' «Awıl xojalıg'ında reformalardı teren'lestiriwdin' en' a'hmiyetli bag'darlari haqqında»g'ı 2003-jıl 24 mart, 3326 sanlı pa'rmanı.
6. O'zbekstan Respublikasının' Prezidenti I.Karimovtın' «2004-2006 jillarda fermer xojalıqların rawajlandırıw kontseptsiyası haqqında»g'ı 2003 jıl 27 oktyabr, 3342 sanlı pa'rmanı
- 7.Fermer xujaliklari tug'risidagi qonun. «Mehnat», Toshkent -2004 yil.
8. E.T.Shayxov «Bozor iqtisodieti va Uzbekiston qishloq xujaligining istiqboli» Toshkent -«Mehnat» 1994 yil.
9. Sh.Tlewbergenov, «Awıl xojalıg'ın jedellestiriw» No'kis 1991 jıl.
- 10.E.Mustafoev «Oq yul senga,fermerlik» Toshkent- 2001 yil.
11. N.Twxliev «O'zbekstan Respublikasının' ekonomikasi»Tashkent «Unikom-C» 1998 jıl.
12. A.İsmoylov.,A.Murtazaev «Qishloq xwjaligi iqtisodieti»Toshkent 2003 yil.
- 13.A.A.Abdug'aniev., A.A.Abdug'aniev «Qishloq xwjaligi iqtisodieti» «Uzbekiston ezuvshilar uyushmasi» Toshkent 2004 yil.
- 14.Sh.Tlewbergenov.,R.Sh.Tlewbergenov «Agroekonomika ha'm agrobiznes tiykarları» No'kis 1998 jıl.
- 15.V.A.Dobnnin «Ekonomika selskogo xozyaystva»Moskva 1993 r.
16. R.Sh.Tlewbergenov «Fermershilik o'ndirisinin' resursları ha'm rawajlanıw kontseptsiyası» No'kis-2005 jıl.

Tlewbergenov Raxat Sha'ribaevish

«AWIL XOJALIGI EKONOMİKASI»

*pa'ninen seminar,ameliy ha'm kurs jumislarin orinlaw ushin
metodikaliq qollanba*

(Qaraqalpaq tilinde)

Qaraqalpaqstan baspası-2010

Kedaktor: B.Seilbekov ekonomika ilimlerinin' kandidati

Korrektor: G.Seytbaeva

Teriwge berilgen waqtı 29 01 2010 j. Basıwg'a ruxsat etildi 2.03. 2010 j. Qag'az formatı 60X84\16. Ko'lemi 2,2 baspa tabaq. 2,0 sha'rtli baspa tabaq. Ja'mi 500 dana. Bahası sha'rtname tiykarında. Buyırtpa №

«Qaraqalpaqstan» baspası 742000, No'kis qalası, Qaraqalpaqstan ko'shesi № 9